

7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kurmaca ve Öğretici Metinlerin Karşılaştırmalı Analizi

A Comparative Analysis of Narrative and Informative Texts in 7th and 8th Grade Turkish Textbooks

Mustafa Solak, Sefa Yüce

Yazar Bilgileri	ÖZ
Mustafa Solak Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, mustafasolak06@gmail.com	Günümüzde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliği; öğrencilerin dil gelişimi, estetik duyarlılığı ve eleştirel düşünme becerileri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu nedenle, ders kitaplarındaki metinlerin içerik ve sunum açısından akademik ölçütlere uygunluğu önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan seçilmiş öğretici ve kurmaca metinlerin, metin ölçütlerine uygunluk açısından niteliklerini incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle yürütülen çalışmada, 7. sınıf kitabından “Dost Acı Söylemeli” ve “Eskici”, 8. sınıf kitabından ise “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” ile “Kaşağı” metinleri incelenmiştir. Kurmaca metinler; konu, tema, kurgu, karakter, anlatım, zaman-mekân kullanımı ve özgünlük ölçütlerine göre; öğretici metinler ise doğruluk, bağlam, üslup ve organizasyon ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, kurmaca metinlerin dil zevki kazandırmada ve estetik farkındalık oluşturmada işlevsel olduğu; öğretici metinlerin ise öğrenci seviyesine tam olarak uygun olmadığı ve didaktik yönünün ağır bastığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, ders kitaplarında yer alan metinlerin yaş grubuna uygun, ilgi çekici ve dil bilincini destekleyici nitelikte olması gerektiği önerilmektedir.

Makale Bilgileri	ABSTRACT
Anahtar Kelimeler Türkçe dersi Öğretici metin Kurmaca metin Ders kitabı	Today, the quality of texts included in Turkish textbooks has a direct impact on students' language development, aesthetic sensitivity, and critical thinking skills. Therefore, it is important that the content and presentation of texts in textbooks meet academic standards. The purpose of this study is to examine the quality of selected educational and fictional texts in the 7 th and 8 th grade Turkish textbooks published by Ministry of National Education Publications for the 2023-2024 academic year in terms of their compliance with the text criteria. The study, conducted using the document analysis method from qualitative research methods, examined the texts “Dost Acı Söylemeli” and “Eskici” from the 7 th grade textbook and “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” and “Kaşağı” from the 8 th grade textbook. Fictional texts were evaluated based on the criteria of subject, theme, plot, character, narration, use of time and space, and originality, while instructional texts were evaluated based on the criteria of accuracy, context, style, and organization. According to the research findings, fictional texts were found to be functional in imparting a taste for language and creating aesthetic awareness, while educational texts were found to be not entirely appropriate for the level of the students and to be overly didactic. Accordingly, it is recommended that the texts included in textbooks be age-appropriate, interesting, and supportive of language awareness.
Keywords Turkish course Informative text Fictional text Textbook	
Makale Geçmişi Geliş: 20.06.2025 Kabul: 19.12.2025	

Makale Türü	Araştırma
Önerilen Atf	Solak, M. & Yüce, S. (2026). 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kurmaca ve öğretici metinlerin karşılaştırmalı analizi. <i>TEBD</i> , 24(1), 92-109. https://doi.org/10.37217/tebd.1724225

Giriş

Dil, bireyin düşünce dünyasını yapılandıran, kültürel aktarımı sağlayan ve toplumsal etkileşimin temelini oluşturan en önemli araçlardan biridir. Bu nedenle, dil öğretimi sürecinde bireyde dil zevki, estetik duyarlılık ve anlam dünyası da geliştirilmelidir. Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları öğrencilerin dil gelişimini yönlendiren temel materyaller arasında yer almaktadır. Türkçe dersi, öğrencilerin yalnızca dil bilgisi kazanımlarını değil; aynı zamanda okuma, anlama, düşünme, yorumlama ve estetik duyarlılık geliştirme becerilerini de desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliği, öğrencilerin dil gelişiminde ve edebî zevklerinin oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır. Metinlerin yaş grubuna uygunluğu, dilin işleniş biçimi, tematik derinlik ve anlatım özellikleri, öğrenciyle metin arasındaki etkileşimi doğrudan etkilemektedir (Doğenoğlu, 2023). Alanyazında, ders kitaplarında yer alan metinlerin içeriksel ve biçimsel açıdan yeterli olup olmadığı tartışılmakta; özellikle öğretici metinlerin didaktik yönü ile kurmaca metinlerin edebî nitelikleri sıkça eleştirilmektedir (Güneş, 2013; Sever, 2013). Bu bağlamda, ders kitaplarında yer alan öğretici ve kurmaca metinlerin içerik ve biçim özellikleriyle öğrencilerin yaş düzeyine uygunluğu, dil becerilerine katkısı ve edebi değer taşıyıp taşımadığı dikkatle incelenmelidir.

Metin kavramı, dilsel üretim sürecinin hem yapısal hem de anlamsal yönlerini kapsayan çok boyutlu bir iletişim aracıdır. Türk Dil Kurumu (TDK, 2010, s. 1667), metni biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturulan, sözlü ya da yazılı iletişim ürünü olarak tanımlayarak metnin temel dilsel ve iletişimsel işlevine dikkat çekmektedir. Alanyazında metin, genellikle dilin kurallarına uygun olarak düzenlenmiş, iletişim amacı taşıyan, anlam bütünlüğü sağlayan bir yapı olarak ele alınmaktadır (Aksan, 2009; Öztürk, 2005; Yörük, 2011). Öztürk (2005) ve Yörük (2011), metnin yapısal ve anlamsal bütünlüğü ile okuyucu-yazar arasında anlam alışverişini sağlayan yönünü vurgularken Arslan ve Karahan (2015) metni, toplumsal, kültürel ve bilişsel unsurların etkisiyle şekillenen, iletişimsel amacı doğrultusunda anlamlı bir bütünlük taşıyan bir dilsel üretim olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımlar, metnin yalnızca dil bilimsel bir yapı değil; aynı zamanda anlam kurma ve aktarma sürecinde önemli rol oynayan, bağlam içinde işlev kazanan bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkçe Eğitiminde Metinlerin Önemi

Türkçe eğitiminde metin, dil becerilerinin kazandırılmasında ve öğrencinin anlama ile anlatma gücünün geliştirilmesinde önemli bir rol oynar. Dört temel dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma, yazma) metinler aracılığıyla geliştirilir ve seçilen metinler ile türler bu sürecin niteliğini doğrudan etkiler. Metinler, öğrencinin kelime hazinesi, dil bilgisi, okuma ve anlama becerilerinin gelişiminde kritik bir işleve sahiptir. Edebi metinler, dil ile ilgili farkındalıkların artmasına, estetik duyarlılığın kazanılmasına ve eleştirel düşünme yeteneğinin gelişmesine katkı sağlar (Sever, 2015). Bu bağlamda

Türkçe ders kitaplarında yer alan kurmaca ve öğretici metinler, öğrencinin hem edebî duyarlılığını hem de akademik okuryazarlığını geliştirmesine olanak tanır.

Kurmaca metinler, öğrencilerin hayal gücünü, empati becerilerini, duygusal zekâlarını ve eleştirel düşünme yetilerini geliştiren önemli araçlardır. Kavcar vd. (2017) araştırmalarında, kurmaca metinlerin sadece kelime ve dil bilgisi öğretmekle kalmayıp aynı zamanda öğrencilerin kültürel değerleri öğrenmelerini, metinler arası ilişkiler kurmalarını ve okuma alışkanlıkları kazanmalarını sağladığını belirtmişlerdir. Öğretici metinler ise bilgi aktarmayı amaçlayan ve genellikle nesnel anlatımla oluşturulan metinlerdir. Karaca (2006), öğretici metinlerin, öğrencilerin akademik ve bilimsel okuryazarlığını geliştirmenin yanı sıra analitik düşünme ve bilgiye dayalı çıkarım yapma becerilerini güçlendirdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, Türkçe ders kitaplarında yer alan kurmaca metinler, öğrencilerin hayal gücünü desteklemeye, duygusal zekâlarını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olurken öğretici metinler, öğrencilerin bilimsel düşünme becerilerini geliştirmelerine, disiplinler arası bağlantılar kurmalarına ve bilgiyi yapılandırmayı öğrenmelerine katkı sağlar.

Türkçe öğretiminde metinler, öğrencinin dil ve düşünme becerilerini şekillendiren temel araçlar olarak görülmelidir. Kurmaca metinler, öğrencinin sanatsal duyarlılığını ve empati becerilerini geliştirirken, öğretici metinler ise bilimsel okuryazarlığı, analitik düşünmeyi ve bilgiye dayalı çıkarım yapmayı destekler. Ancak metin seçiminde öğrenci seviyesine uygunluk, dil zenginliği, bağlam ve çeşitlilik gibi faktörlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Öğretim programlarında metinlerin rolü yeniden değerlendirilerek, öğrencinin sadece dilbilgisi kurallarını öğrenmek yerine metinler aracılığıyla düşünen, sorgulayan ve üreten bireyler haline gelmesi hedeflenmelidir.

Ders Kitaplarına Seçilen Metinlerin Önemi

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencilerin dil gelişimini, okuryazarlık becerilerini ve düşünme becerilerini şekillendiren en önemli araçlardan biridir. Ders kitaplarına seçilen metinlerin türü, içeriği, dili öğrencinin okuma alışkanlıkları, eleştirel düşünme becerileri ve kültürel kimlik oluşumu açısından büyük önem taşımaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencilere sadece dil bilgisi kurallarını öğretmekle kalmaz, aynı zamanda dil estetiğini kavrama, farklı bakış açılarını değerlendirme ve metinler arası bağlantılar kurma gibi yetiler kazandırır. Metinlerin niteliğinin öğrencinin eleştirel düşünme, yorumlama, yaratıcı yazmaya yönelme gibi becerilerini doğrudan etkileyeceği bilinmelidir (Güneş, 2013; Sever, 2015). Bu bağlamda, ders kitaplarına seçilen metinler öğrencinin dil edinim sürecinde bir rehber niteliği taşımalıdır.

Ders kitaplarında hem kurmaca (hikâye, roman, şiir) hem de öğretici (bilgilendirici metinler, makale, deneme) metinlere yer verilmelidir. Sever (2015) çalışmasında Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin büyük bir kısmının kurmaca metinlerden oluşması gerektiğini çünkü öğrencinin duygusal

gelişimine katkı sağlayan en etkili metin türünün kurmaca metinler olduğunu ifade etmektedir. Aynı çalışmada öğretici metinlerin de öğrencinin akademik okuryazarlığını geliştirmek için gerekli bir unsur olduğunu da belirtmektedir. Öğrencinin yaş ve sınıf seviyeleri gözetilerek kurmaca ve öğretici metinlerin ders kitaplarına dengeli yerleştirilmesine dikkat edilmelidir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencilerin dil gelişimi, kültürel farkındalığı ve okuma alışkanlıkları açısından büyük bir öneme sahiptir. Seçilen metinlerin içeriği, dili ve öğrenciye sunduğu düşünsel derinlik, eğitimin kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Kurmaca ve Öğretici Metin

Kurmaca metinler, estetik bir amaç doğrultusunda oluşturulan, olay örgüsü, karakter, zaman ve mekân gibi anlatı unsurlarıyla yapılandırılan, okuyucuda sanatsal ve duygusal bir izlenim bırakmayı hedefleyen edebî ürünlerdir. Eagleton'a (1996) göre bu tür metinler, yalnızca gerçekliğin bir yansıması olmanın ötesinde, aynı zamanda onu yeniden kuran bir yapıdadır. Kavcar vd. (2017) ise kurmaca metinleri; gerçeklikten tamamen bağımsız ya da gerçekle iç içe geçmiş, kurgusal öğelere dayalı, estetik kaygı taşıyan ve okuyucuda sanatsal bir tatmin yaratmayı amaçlayan anlatılar olarak değerlendirmektedir. Kurmaca metinlerin temelinde kurgu yer alır; bu metinler yaşanmışlıklardan esinlenebilse de olaylar ve karakterler genellikle yazarın hayal gücüyle biçimlenir. Anlatım dili, okuyucuda estetik ve duygusal bir etki oluşturacak biçimde özenle seçilirken; anlatım tarzı çoğunlukla öyküleyici ya da betimleyici yapıdadır. Bu metinlerde çok katmanlı bir anlam örgüsü bulunabilir ve okuyucular, sahip oldukları birikim, estetik duyarlılık ve yaşam deneyimlerine bağlı olarak farklı anlamlar çıkarabilir. Kurmaca metinler, bir olay etrafında şekillenen anlatılar olup hikâyeye, roman, masal, destan ve fabl gibi türleri kapsamaktadır.

Öğretici metinler ise bilgi verme, açıklama yapma veya bir düşünceyi savunma amacını taşıyan yazılardır. Bu metinlerde, kurmaca anlatıların aksine, dilin göndergesel işlevi ön plana çıkmakta; nesnel, kanıta dayalı ve doğrudan bir anlatım tercih edilmektedir. Karaca'ya (2006) göre öğretici metinler, okuyucuya bilgi aktarmayı, belirli bir konuda açıklık ve kesinlik sunmayı ve düşünceyi kanıtlamayı hedefleyen yazı türleridir. Bu tür metinlerde açıklık, doğruluk ve kanıta dayalı anlatım esastır. Anlatım dilinde genellikle bilimsel ve teknik terimlere yer verilirken; yazar düşüncelerini desteklemek amacıyla tanımlama, örnekleme ve karşılaştırma gibi yöntemlerden yararlanır. Öğretici metin türleri arasında makale, deneme, biyografi, gezi yazısı ve sohbet gibi yazılar yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 1'de kurmaca metin ile öğretici metnin özellikleri sunulmuştur:

Tablo 1. Kurmaca ve Öğretici Metinlerin Özellikleri

	<i>Kurmaca Metin</i>	<i>Öğretici Metin</i>
Amacı	Estetik ve sanatsal etki yaratmak	Bilgilendirmek, açıklamak, yönlendirmek
İçeriği	Kurgusal olaylar ve karakterler içerir	Gerçek olaylar ve bilimsel bilgiler içerir
Dil Kullanımı	Mecazlar, semboller ve çok anlamlılık içerir	Açık, doğrudan ve kesin ifadeler kullanır
Anlatım Türü	Öyküleyici, betimleyici, iç monolog vb.	Açıklayıcı, tartışmacı, kanıtlayıcı
Türleri	Roman, hikâye, tiyatro, destan	Makale, biyografi, haber, bilimsel yazılar

Bu çalışmanın amacı, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından seçilmiş öğretici ve kurmaca metinlerin niteliklerinin metin ölçütlerine uygunluk açısından incelemektir. Buradan hareketle söz konusu ders kitaplarından seçilen birer öğretici metin ve birer kurmaca metin işlevsel özelliklerine göre karşılaştırılmalı analiz edilerek betimlenecektir. Bu amaç doğrultusunda 7. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki "Dost Acı Söylemeli" metni ile 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki "İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine" metni öğretici metin ölçütleri esas alınarak incelenecektir. 7. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki "Eskici" metni ile 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki "Kaşağı" metni kurmaca metin ölçütleri esas alınarak analiz edilecektir. Öğretici metinlerde doğruluk ve gerçeklik, bağlam ve bakış açısı, üslup ve organizasyon esas alınan ölçütlerdir. Kurmaca metinlerde ise konu ve tema, kurgu ve olay örgüsü, karakterler, anlatım ve üslup, zaman ve mekân kullanımı, mesaj ve etki, özgünlük ve yaratıcılık ölçütleri esas alınacaktır. Söz konusu amaçla araştırma boyunca şu soruların cevabı aranacaktır:

1. Türkçe 7. ve 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan öğretici metinler türünün yaygın örneklerine ve öğreticilik işlevlerine uygun mudur?
2. Türkçe 7. ve 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan kurmaca metinler edebi zevk ve estetik duyarlılık oluşturuyor mu? Bu metinlerin kurmaca metin işlevleri açısından konumu nedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi esas alınmıştır. Doküman incelemesi, mevcut yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır, bu teknik araştırılacak kavramlar hakkında bilgi içeren yazılı veya sözlü materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman analizi, yazılı materyallerin sistematik bir biçimde incelenmesi yoluyla veri toplama sürecidir. Bu yöntem özellikle nitel araştırmalarda, mevcut belgeler aracılığıyla olayları, olguları ya da kavramları analiz etmek amacıyla kullanılır. Belgeler, araştırma sorularına yanıt aramak için içeriklerine göre kodlanır, sınıflandırılır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 293-294). Çalışmada ders kitaplarındaki metinlerin nitelikleri sistematik olarak analiz edileceği için söz konusu yöntem kullanılmıştır.

İnceleme Nesnesi

Bu çalışmada 2023-2024 eğitim-öğretim yılına ait MEB Yayınları 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler incelenmiş; her sınıf düzeyinden bir öğretici ve bir kurmaca metin olmak üzere toplam dört metin örneklem olarak seçilmiştir. Kurmaca metinler arasından “Eskici” (7. sınıf) ve “Kaşağı” (8. sınıf) metinlerinin seçilme nedeni, bu metinlerin klasik edebiyat ürünleri olarak edebî nitelik taşıması, güçlü anlatım özelliklerine sahip olması ve öğrenciye estetik bir okuma deneyimi sunmasıdır. Öğretici metinlerden “Dost Acı Söylemeli” ve “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” metinleri ise içerik yoğunluğu, ahlaki/duygusal mesajlar içermesi ve öğrenciye doğrudan bilgi verme amacı taşıması nedeniyle tercih edilmiştir. Diğer metinler çalışma kapsamına alınmamıştır çünkü ya hedef ölçütlerle yeterince örtüşmemekte ya da seçilen metinlere kıyasla benzer içerik ve yapısal özellikler göstermektedir. Ayrıca araştırmanın derinlemesine çözümleme yapabilmesi amacıyla örneklem sınırlı tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırmanın verilerini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından yayımlanan 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan belirli öğretici ve kurmaca metinler oluşturmaktadır. Her sınıf düzeyinden bir öğretici ve bir kurmaca metin seçilerek toplam dört metin incelenmiştir: “Dost Acı Söylemeli” ve “Eskici” (7. sınıf), “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” ve “Kaşağı” (8. sınıf). Metinler, türlerine özgü ölçütler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Veriler doğrudan mevcut dokümanlardan elde edildiği için herhangi bir veri toplama aracı kullanılmamıştır. Dokümanların seçiminde metinlerin temsili gücü, içerik çeşitliliği ve analiz kriterleriyle örtüşme düzeyi esas alınmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan öğretici ve kurmaca metinler, doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma kapsamında kitaplarda yer alan metinler, metnin türüne göre farklı ölçütler temel alınarak değerlendirilmiştir. Kurmaca metinler, Göğüş’ün (2007) belirlediği yedi ölçüte göre; konu ve tema, kurgu ve olay örgüsü, karakterler, anlatım ve üslup, zaman ve mekân kullanımı, mesaj ve etki, özgünlük ve yaratıcılık bağlamında analiz edilmiştir. Öğretici metinler ise Çalışkan’ın (2011) çalışmasında belirttiği dört ölçüte göre; doğruluk ve gerçeklik, bağlam ve bakış açısı, üslup, organizasyon açısından incelenmiştir. Metinlerin analizinde betimsel analiz yöntemi benimsenmiş, veriler tematik çerçevede çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Ders kitaplarının MEB tarafından hazırlanmış olması, bu kaynakların güvenilirliği açısından araştırmaya sağlam bir temel oluşturmuştur.

Bulgular

Kurmaca Metinlerin Analizi

7. Sınıf "Eskici" Kurmaca Metninin Analizi

Tablo 2. Eskici Kurmaca Metninin Analizi

Ölçüt	Açıklama
1. Konu ve Tema	Metin, Filistin'e gönderilen Hasan'ın kimlik ve aidiyet arayışını konu edinir. Tema olarak gurbet, dil kaybı, yalnızlık, özlem ve kültürel aidiyet öne çıkar.
2. Kurgu ve Olay Örgüsü	Olay örgüsü, Hasan'ın geçmişe dair anılarını hatırlaması ve eskiciyle karşılaşması etrafında şekillenir. Anlatı, durağan ama duygu yüklü bir yapıdadır.
3. Karakterler	Hasan, içsel çatışmalar yaşayan, dilini ve kültürünü kaybetmiş bir karakter olarak ön plandadır. Eskici ise bu çatışmayı tetikleyen figürdür. Yardımcı karakterler sınırlıdır.
4. Anlatım ve Üslup	Anlatım sade ve içten; betimlemelerle duygu yoğunluğu sağlanmıştır. Yazarın dili etkileyici ve merak uyandırıcıdır.
5. Zaman ve Mekân Kullanımı	Geçmiş ve şimdi arasında geçişlerle kurgulanan zaman yapısı vardır. Mekân olarak Filistin ve eski hatıraların geçtiği yerler anlatılır.
6. Mesaj ve Etki	Metin, ana dilin insan kimliği üzerindeki etkisini, yabancılaşma ve aidiyet eksikliği temalarıyla birlikte güçlü şekilde yansıtır.
7. Özgünlük ve Yaratıcılık	Konu güncel toplumsal sorunlara özgün bir bakış açısıyla yaklaşmakta, duygusal yoğunluk yaratıcılıkla harmanlanmıştır.

"Eskici" adlı metin, küçük yaşta Filistin'e gönderilen Hasan'ın kimlik ve aidiyet arayışını merkezine alır. Metin, gurbet, dil kaybı ve kültürel yabancılaşma gibi temalar etrafında yapılandırılmıştır. Olay örgüsü, Hasan'ın eskiciyle karşılaşması üzerinden geçmişe ve belleğe yapılan duygusal bir yolculukla örülmüştür. Ana karakter Hasan, kimliğini arayan ve aidiyet duygusunu yitirmiş bir birey olarak dikkat çekerken, eskici karakteri bu duyguların ortaya çıkmasına aracı olan bir sembol işlevi görür. Anlatım dili sade ve etkileyici olup, duygu yoğunluğunu artıran betimlemelerle desteklenmiştir. Zaman geçişli kurgulama, anlatıya derinlik katarken mekân kullanımı, karakterin içsel yolculuğuyla paralel ilerler. Metin, ana dilin birey üzerindeki kimliksel etkisini vurgularken, bu yönüyle özgün ve düşündürücü bir kurgu sunmaktadır.

8. Sınıf "Kaşağı" Kurmaca Metninin Analizi

Tablo 3. Kaşağı Kurmaca Metninin Analizi

Ölçüt	Açıklama
1. Konu ve Tema	Metin, çocukluk dönemindeki yaramazlık, kıskançlık ve vicdan muhasebesi temalarını işler. Kardeşiyle yaşadığı olay sonucunda yalan söyleyen bir çocuğun pişmanlık süreci konu edinir.
2. Kurgu ve Olay Örgüsü	Olaylar doğrusal bir zaman akışıyla anlatılır. Kaşağının kırılmasıyla başlayan olaylar, karakterin yalan söylemesi ve kardeşinin ölümüyle sonuçlanır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirgindir.
3. Karakterler	Anlatıcı çocuk, yaramaz ve kıskanç bir karakterken; kardeşi Hasan ise dürüst ve uslu bir çocuktur. Baba figürü ise otoriter ve serttir. Karakterler arasındaki çatışmalar metni sürükler.
4. Anlatım ve Üslup	Anlatım içten ve yalındır. Yazar, çocuk gözünden olayları aktarmış; anlatıcı karakterin iç dünyasına okuyucuyu yaklaştırmıştır. Duygusal yoğunluk zaman zaman yükselir.
5. Zaman ve Mekân Kullanımı	Zaman, olayların yaşandığı geçmiş döneme aittir. Mekân olarak köy evi, ahr ve çevresi kullanılır. Bu ortamlar karakterlerin davranışlarını etkileyen unsurlardır.

6. Mesaj ve Etki	Doğruluk, pişmanlık, vicdan gibi değerler ön plana çıkar. Çocuklara ahlaki bir ders verme amacı belirgindir. Duygusal etkisi güçlü bir metindir.
7. Özgünlük ve Yaratıcılık	Metin, sıradan bir çocukluk olayını derinlemesine ele alarak içsel çatışmalarla zenginleştirmiştir. Anlatım, Türk edebiyatının klasik üsluplarını yansıtırken özgün bir anlatım sunar.

“Kaşağı” adlı metin, çocukluk çağında yaşanan bir olayın vicdani sonuçlarını irdelemektedir. Anlatıcı karakterin kıskançlıkla yalan söylemesi ve bu yalanın kardeşinin ölümüne kadar uzanan süreci, metnin temel konusunu oluşturur. Tematik olarak pişmanlık, vicdan ve doğruluk gibi ahlaki kavramlar öne çıkmaktadır. Olay örgüsü kronolojik bir düzende kurgulanmış olup, karakterin içsel değişimi merkeze alınmıştır. Anlatıcı çocuk ve kardeşi Hasan arasındaki karışıklık, çatışmayı ve temayı derinleştirir. Anlatım dili sade, doğal ve etkileyicidir; çocuk zihninden olayların aktarılması, anlatıya duygusal bir boyut kazandırır. Zaman ve mekân unsurları, karakterlerin davranışlarıyla bütünlük içindedir. Sonuç olarak metin, çocuklara ahlaki değerleri etkileyici bir biçimde sunarken, klasik Türk edebiyatına özgü anlatım tarzı ve yapısıyla özgün bir kurgu örneği sergilemektedir.

Tablo 4. Kurmaca Metinlerin Karşılaştırmalı Analizi

Ölçüt	<i>Eskici (7. Sınıf)</i>	<i>Kaşağı (8. Sınıf)</i>
1. Konu ve Tema	Kimlik, aidiyet, gurbet, dil kaybı, özlem, yalnızlık	Çocukluk, yalan, kıskançlık, vicdan, pişmanlık
2. Kurgu ve Olay Örgüsü	Duygusal geçişlerle ilerleyen, geçmişe dönüşlü anlatım	Doğrusal, klasik yapı: giriş-gelişme-sonuç açık
3. Karakterler	Hasan (ana karakter), eskici figürü, arka plandaki otorite figürleri	Anlatıcı çocuk (ana karakter), Hasan (kardeş), baba (otorite)
4. Anlatım ve Üslup	İçsel anlatım, sade ve yoğun betimlemeli	Yalın, çocuk gözünden içten anlatım
5. Zaman ve Mekân Kullanımı	Geçmiş-şimdi geçişleri, Filistin, soyut mekanlar	Geçmiş zaman, köy evi, ahır gibi somut mekanlar
6. Mesaj ve Etki	Ana dilin kimlik üzerindeki etkisi, kültürel yabancılaşma	Doğruluk, vicdan ve pişmanlık gibi evrensel ahlaki değerler
7. Özgünlük ve Yaratıcılık	Güncel temalara özgün yaklaşım, duyu yoğunluğu yüksek	Klasik ama derin, çocuk psikolojisini etkili işleyen yapı

“Eskici” ve “Kaşağı” adlı metinler, tematik olarak farklı yönelimler sunsa da her ikisi de bireyin iç dünyasına odaklanan kurmaca metinlerdir. “Eskici”, kimlik, aidiyet ve dil gibi bireyin kültürel varlığını belirleyen temalar etrafında şekillenirken “Kaşağı”, çocukluk dönemi duyguları olan yalan, kıskançlık ve vicdan muhasebesi üzerine kuruludur. Kurgusal yapıda “Eskici” daha çok geçmişe dönüşlerle örülü, içsel bir anlatımı benimserken “Kaşağı” doğrusal olay örgüsüyle klasik bir yapı sergilemektedir.

Karakter analizine bakıldığında her iki metin de ana karakterin iç çatışmalarını merkez alır. Ancak “Kaşağı” da bu çatışmalar daha somut olaylara ve davranışlara dayanırken “Eskici” de duygusal ve kimliksel temellidir. Anlatım üslupları ise sade, içten ve duygusal yoğunluk taşır; “Eskici” betimlemeye, “Kaşağı” olaylara ağırlık vermektedir.

Zaman ve mekân kullanımı bakımından “Kaşağı”, köy yaşamını somut olarak yansıtırken “Eskici”de zaman geçişli bir yapı ve mekânsal soyutluk göze çarpar. Mesaj açısından her iki metin de öğretici bir işlev görür; biri kültürel bilinç ve kimlik bilinci kazandırırken diğeri ahlaki değerleri pekiştirir. Sonuç olarak her iki metin de yaş düzeyine uygun içeriklerle öğrenciye farklı bakış açıları ve değerler kazandırma potansiyeli taşımaktadır.

Öğretici Metinlerin Analizi

7. Sınıf “Dost Acı Söylemeli” Öğretici Metninin Analizi

Tablo 5. Dost Acı Söylemeli Öğretici Metin Analizi

Ölçüt	Değerlendirme
1. Doğruluk ve Gerçeklik	Metin, sosyal yaşamda sıkça karşılaşılan durumları işler; nesnel gerçeklikle uyumludur.
2. Bağlam ve Bakış Açısı	Yazar, dostluk ilişkileri bağlamında bireyin etik sorumluluklarına vurgu yapar; metnin bakış açısı tutarlıdır.
3. Üslup	Açık, yalın ve öğretici bir üslupla yazılmıştır; düşünceler anlaşılır biçimde sunulmuştur.
4. Organizasyon	Metin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri açısından düzenlidir; düşünceler mantıklı bir akışla sunulmuştur.

“Dost Acı Söylemeli” adlı öğretici metin, öğretici metinlerde bulunması gereken temel ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. İlk olarak, doğruluk ve gerçeklik açısından metin, bireylerin sosyal yaşamda sıkça karşılaştığı bir konuyu, yani dostluk ilişkilerinde dürüstlük ve eleştirinin önemini ele alarak gerçek yaşantılarla örtüşen bir içerik sunmaktadır. Bağlam ve bakış açısı yönünden değerlendirildiğinde, yazarın dostluk ilişkilerindeki sorumlulukları etik bir çerçevede ele aldığı; birey-toplum ilişkisini vurgulayarak tutarlı ve yönlendirici bir bakış açısı benimsediği görülmektedir. Üslup, öğretici metin türüne uygun olarak sade, açık ve anlaşılırdır. Düşünceler okuyucunun rahatlıkla kavrayabileceği bir biçimde sunulmuştur. Son olarak organizasyon bakımından metnin yapı bütünlüğü korunmuş; fikirler sistematik bir biçimde sunularak giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasında mantıklı bir geçiş sağlanmıştır. Bu yönleriyle metin, öğretici metin ölçütlerini büyük ölçüde karşılamaktadır.

8. Sınıf “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” Öğretici Metninin Analizi

Tablo 6. İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine Öğretici Metin Analizi

Ölçüt	Değerlendirme
1. Doğruluk ve Gerçeklik	Metin, bireylerin yaşama bakış açılarını psikolojik ve toplumsal yönleriyle ele alır; bilimsel ve gözleme dayalı gerçeklik içerir.
2. Bağlam ve Bakış Açısı	Kavramlar, birey-toplum ilişkisi bağlamında ele alınır; tutarlı ve açıklayıcı bir bakış açısıyla sunulmuştur.
3. Üslup	Açıklayıcı, öğretici ve sade bir anlatım benimsenmiştir; metin herkesin anlayabileceği şekilde kaleme alınmıştır.
4. Organizasyon	Girişte temel kavramlar tanıtılmış, gelişme bölümünde karşılaştırmalar yapılmış, sonuç kısmında genel yargılara ulaşılmıştır.

“İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” adlı öğretici metin, öğretici metinlerin temel yapı ve anlam özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Doğruluk ve gerçeklik açısından metin, psikoloji ve sosyoloji

disiplinleriyle ilişkilendirilebilecek şekilde bireylerin yaşama karşı tutumlarını tartışmakta; kavramları bilimsel gözlemlerle uyumlu bir biçimde sunmaktadır. Yazarın aktardığı görüşler, yaşam deneyimlerine ve gözlemlere dayandığı için gerçeklik değeri taşımaktadır. Bağlam ve bakış açısı yönüyle değerlendirildiğinde metin, birey-toplum ilişkisini temel alarak iyimserlik ve kötümserlik kavramlarını karşılaştırmalı bir biçimde ele almakta; okuyucuya düşünsel bir yönlendirme sunmaktadır. Üslup, öğretici metin türüne uygun şekilde sade, anlaşılır ve açıklayıcıdır. Kavramlar, okuyucunun rahatlıkla kavrayabileceği şekilde işlenmiştir. Organizasyon açısından ise metin, kavramların tanıtıldığı giriş bölümünden sonra örneklendirme ve karşılaştırma içeren gelişme kısmına, ardından genel çıkarımlarla sonuçlanan bir yapıya sahiptir. Bu yönleriyle metin, öğretici metinlerin taşınması gereken temel nitelikleri karşılamaktadır.

Tablo 7. Öğretici Metinler Karşılaştırmalı Analizi

<i>Ölçüt</i>	<i>Dost Acı Söylemeli (7. Sınıf)</i>	<i>İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine (8. Sınıf)</i>
1. Doğruluk ve Gerçeklik	Sosyal yaşamda sıkça karşılaşılan bir durumu (dürüstlük, eleştiri) işler; gerçek yaşantılarla örtüşür.	Psikolojik ve toplumsal gerçeklik içeren kavramlara (iyimserlik/kötümserlik) dayanır; bilimsel gözlemlerle uyumludur.
2. Bağlam ve Bakış Açısı	Dostluk bağlamında etik sorumluluklar ele alınır; bakış açısı tutarlı ve yönlendiricidir.	Birey-toplum ilişkisi bağlamında karşılaştırmalı bir anlatım sunar; açıklayıcı ve dengeli bir bakış açısı vardır.
3. Üslup	Açık, yalın, öğretici; düşünceler anlaşılır biçimde sunulmuştur.	Açıklayıcı, sade ve anlaşılır; kavramlar okuyucunun kolaylıkla anlayacağı şekilde aktarılmıştır.
4. Organizasyon	Giriş-gelişme-sonuç yapısı belirgindir; fikirler mantıklı bir sırayla sunulmuştur.	Kavramsal tanımlarla başlayan, karşılaştırmalı gelişen ve çıkarımlarla sonuçlanan düzenli bir yapıya sahiptir.

Yapılan analizde, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Dost Acı Söylemeli” ve 8. sınıf ders kitabındaki “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” adlı öğretici metinler, Çalışkan’ın (2011) belirlediği ölçütlere göre karşılaştırılmıştır. Her iki metin de doğruluk ve gerçeklik ölçütü açısından, sosyal ve psikolojik yaşamın önemli unsurlarını ele alarak gerçeklik taşımaktadır. “Dost Acı Söylemeli”, dostluk ilişkilerindeki dürüstlük ve eleştirinin önemini işlerken “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” ise bireylerin tutumlarını psikolojik ve toplumsal bir çerçevede tartışmaktadır. Her iki metin de yazarı ve konuya dair düşüncelerin gerçek yaşamla örtüşmesini sağlamaktadır.

Bağlam ve bakış açısı açısından, her iki metin de tutarlı ve açıklayıcı bir anlatım sergilemektedir. “Dost Acı Söylemeli”, dostluk ilişkilerinde bireylerin etik sorumluluklarını vurgularken “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine”, bireylerin toplum içindeki işlevlerini ve tutumlarını karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Her iki metin de bakış açıları açısından okuyucuyu bilgilendirici ve düşündürücü bir şekilde yönlendirmektedir.

Üslup açısından, her iki metin de öğretici metin türüne uygun, açık ve sade bir dil kullanmaktadır. “Dost Acı Söylemeli”, doğrudan ve yalın bir anlatım benimserken “İyimserlik ve

Kötümserlik Üzerine” de kavramların açıklanmasında netlik sağlamaktadır. Her iki metin de okuyucunun kolayca anlayabileceği şekilde yapılandırılmıştır.

Son olarak organizasyon bakımından her iki metin de net bir yapıyı takip etmektedir. “Dost Acı Söylemeli” metni, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasında açık bir geçiş sağlamakta ve fikirler mantıklı bir sırayla sunulmuştur. “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” ise kavram tanımlamalarıyla başlarken gelişme bölümünde karşılaştırmalar yapılmış ve sonuç kısmında genel çıkarımlara ulaşılmıştır. Bu düzen, her iki metnin öğretici niteliğini pekiştirmektedir.

Tartışma

Alanyazına bakıldığında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliği üzerine yapılan birçok çalışma, bu metinlerin yapı, içerik ve öğrenciye katkısı yönünden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Öztürk ve Karakuş (2022), ders kitaplarındaki metinleri metinsellik ölçütleri açısından incelemiş; metinlerin bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik ve durumsallık gibi yönlerden zaman zaman yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Demir (2021), ders kitaplarında yer alan metinlerin anlatım türlerine göre dağılımını analiz etmiş; özellikle bilgilendirici ve açıklayıcı metinlerin ağırlıkta olduğunu saptamıştır. Çelik (2020), kurmaca metinlerin öğrencilerin okuma-anlama becerilerine olan etkisini incelemiş ve bu metinlerin dil gelişimine önemli katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Arslan ve Kaya (2019), kurmaca metinlerdeki karakterlerin özelliklerini analiz ederek karakterlerin çoğunlukla kalıp tiplerden oluştuğunu ve çeşitliliğin sınırlı kaldığını ifade etmişlerdir. Gültekin (2018), metinlerin öğrencilerin dil becerilerini geliştirme düzeyini sorgulamış; özellikle kelime hazinesi ve eleştirel düşünme açısından bazı eksiklikler bulunduğunu vurgulamıştır. Demirel (2019), ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin anlam derinliği açısından yetersiz olduğunu ve öğrencileri yüzeysel düşünmeye yönelttiğini belirtmiştir. Güneş (2013) ise ders kitaplarının içerik bakımından kalıplaşmış yapılara sahip olduğunu ve öğrencileri dünya edebiyatıyla yeterince tanıştırmadığını ileri sürmüştür. Benzer şekilde Sever (2015), ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerin sanatsal ve estetik değer taşıma açısından zayıf olduğunu ve öğrencilerin edebî duyarlılığını geliştirme konusunda yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliği, öğrencilerin hem dil gelişiminde hem de edebî algısının oluşumunda belirleyici olduğundan metin seçiminde nitelik, çocuk gerçekliği ve pedagojik uygunluk temel ölçütler olarak görülmektedir. Dilidüzgün (2008), ders kitaplarında kullanılan metinlerin çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimini desteklemesi gerektiğini vurgulayarak niteliksiz metinlerin okuma motivasyonunu düşürdüğünü belirtmiştir. Uluslararası alanyazın Apple ve Christian-Smith (1991), ders kitaplarının içerik ve metin seçiminde pedagojik niteliğin çoğu zaman arka planda kaldığını ifade ederken Tomlinson (2011) metinlerin öğrencilerin yaş düzeyine, dil becerilerine ve kültürel bağlamlarına uygun hazırlanması gerektiğini savunmuştur. Metinsellik ölçütlerine ilişkin Beaugrande ve Dressler’in (1981) kuramsal

çerçevesi ise ders kitabı metnindeki tutarlılık, bağdaşıklık ve anlamlandırma sorunlarını eleştirel bir perspektifle değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Bu bağlamda alanyazın ders kitabı metnlerinin çoğu zaman pedagojik, dilsel ve edebî açıdan yetersiz yapılandırıldığına işaret ederek daha nitelikli ve kuramsal olarak temellendirilmiş içerikler gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu araştırmada, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan iki kurmaca ve iki öğretici metin, belirlenen ölçütler doğrultusunda analiz edilmiş; metinlerin yapısal ve içeriksel yeterlikleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bulgular doğrultusunda kurmaca metinlerin (Eskici ve Kaşağı) öğrencilerin edebî zevk kazanımı, duygu eğitimi ve dil becerilerinin gelişimi açısından önemli katkılar sağladığı; buna karşın öğretici metinlerin (Dost Acı Söylemeli ve İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine) didaktik yönünün ağır bastığı ve öğrenci düzeyine tam olarak uygunluk göstermediği görülmüştür.

Kurmaca metinlerin analizi Cöğüş'ün (2007) ortaya koyduğu ölçütler temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Kaşağı metni doğrusal olay örgüsü, ahlaki mesajı ve karakter çatışmalarıyla klasik bir hikâye yapısı sergilerken Eskici metni, içsel çözümler ve kimlik temasıyla daha çağdaş ve duygu yüklü bir yapı ortaya koymuştur. Her iki metin de yaş grubuna hitap eden anlatım tarzı ve tematik çeşitliliğiyle öğrencilerin estetik duyarlılık ve empati geliştirmesine katkı sunabilecek niteliktedir. Bu durum, kurmaca metinlerin öğrencilerin çok yönlü gelişiminde işlevsel rol oynadığını savunan araştırmalarla (Karatay, 2011; Yücel, 2016) da örtüşmektedir.

Öğretici metinlerin değerlendirilmesinde ise Çalışkan'ın (2011) belirlediği ölçütler temel alınmıştır. Dost Acı Söylemeli metni belirgin bir mesaj taşımakla birlikte, soyut kavramları yalın bir dille işleyerek kısmen başarılı bir yapı sunarken İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine metninin soyut anlatımı ve yoğun kavramsal içeriği, ortaokul düzeyindeki öğrenciler için kavranması güç yapılar oluşturmuştur. Bu durum, öğretici metinlerin seçimi ve dil işçiliğinin öğrencilerin yaş düzeyiyle uyumlu olması gerektiği görüşünü desteklemektedir (Sever, 2013).

Araştırma bulguları, ders kitaplarında yer alan metinlerin yalnızca bilgi aktarma amacı taşımaktan öte, öğrencilerin düşünsel ve duygusal gelişimini destekleyici bir yapı arz etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Kurmaca metinlerin dil bilinci kazandırmadaki rolü göz önünde bulundurularak bu tür metinlere kitaplarda daha fazla yer verilmesi önerilebilir. Öte yandan öğretici metinlerin içerik ve sunum biçimlerinin gözden geçirilmesi; daha sade, öğrenci merkezli ve ilgi çekici bir üslupla hazırlanması gerektiği açıktır.

Sonuç olarak incelenen dört metin üzerinden yapılan bu karşılaştırmalı analiz, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hem biçim hem içerik açısından pedagojik uygunluk göstermesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda metin seçimi sürecinde öğrenci yaşı, ilgi

alanları ve dil gelişimi düzeyi gibi unsurların dikkate alınması gerektiği hem öğretmenler hem de içerik geliştiriciler için temel bir gerekliliktir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, 2023–2024 eğitim-öğretim yılına ait MEB Yayınları 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan seçili kurmaca ve öğretici metinleri, belirlenmiş ölçütler doğrultusunda karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Kurmaca metinler; konu, tema, kurgu, karakter, anlatım, zaman-mekân ve özgünlük ölçütlerine göre, öğretici metinler ise doğruluk, bağlam, üslup ve organizasyon ölçütlerine göre değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, kurmaca metinlerin özellikle öğrencilerin estetik duyarlılık, empati ve dil bilinci kazanmalarında işlevsel olduğunu ortaya koymuştur. Eskiçi ve Kaşağı adlı metinler, anlatım teknikleri, karakter derinliği ve duygusal yoğunluk açısından öğrencilerin ilgisini çekebilecek nitelikler taşımaktadır. Buna karşılık, öğretici metinlerin içerik düzeyinin soyut kavramlarla yüklü olması ve anlatım tarzlarının öğrencilerin yaş düzeyine tam olarak hitap etmemesi, bu tür metinlerin etkinliğini sınırlandırmaktadır.

Araştırmanın sonucuna yönelik öneriler:

1. Ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminde öğrencilerin yaş, ilgi ve gelişim düzeyleri dikkate alınmalı; özellikle öğretici metinlerde somutluk ve yalınlık ön planda tutulmalıdır.
2. Kurmaca metinlere daha fazla yer verilmesi, öğrencilerin dil becerilerini geliştirme ve edebî zevk kazanma açısından olumlu katkılar sağlayacaktır.
3. Öğretici metinler, bilgilendirici yönünü korurken aynı zamanda öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçirecek şekilde yapılandırılmalıdır.
4. Metin seçimi sürecinde, sadece içerik değil; anlatım biçimi, kavramsal yoğunluk, sözcük dağarcığı ve dil düzeyi gibi öğeler de dikkate alınmalıdır.
5. Türkçe öğretiminde metin odaklı yaklaşımlar güçlendirilmeli; metin analizine dayalı eleştirel okuma becerileri ders içeriğine entegre edilmelidir.

Bu araştırma, sınırlı sayıda metin üzerinden değerlendirme yaptığı için genelleme açısından sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda daha fazla metin üzerinden, farklı yayın evlerine ait ders kitapları karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Ayrıca öğrenci ve öğretmen görüşlerinin de araştırmaya dâhil edilmesi, metinlerin eğitsel değerine ilişkin daha kapsamlı bir çerçeve sunacaktır.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu.
- Apple, M. W. & Christian-Smith, L. K. (1991). *The politics of the textbook*. Routledge.
- Arslan, M. & Karahan, H. (2015). *Türkçe öğretiminde metin analizi*. Eğitim.

- Arslan, R. & Kaya, E. (2019). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin karakter özellikleri bakımından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(4), 325–348.
- Beaugrande, R. de & Dressler, W. U. (1981). *Introduction to text linguistics*. Longman.
- Çalışkan, S. (2011). *Türkçe öğretiminde metin türleri ve özellikleri*. Pegem.
- Çelik, A. (2020). Türkçe ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerin öğrenci başarısına etkisi. *International Journal of Turkish Literature Education*, 7(1), 75–92.
- Demir, T. (2021). Türkçe ders kitaplarında anlatım türleri ve metin yapısı. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(3), 210–235.
- Demirel, Ö. (2019). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Pegem.
- Dilidüzgün, S. (2008). *Çağdaş çocuk yazını*. Morpa.
- Doğenoğlu, B. N. (2023). Türkçe ders kitabındaki metin, soru ve etkinliklerin öğrenci ve öğretmen görüşleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 240-272. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1317599>
- Eagleton, T. (1996). *Literary theory: An introduction*. Blackwell.
- Göğüş, B. (2007). *Türkçe öğretimi ve sorunları*. Grafiker.
- Gültekin, A. (2018). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin dil becerileri açısından analizi. *Dilbilim ve Uygulamaları Dergisi*, 5(2), 98–120.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Pegem.
- Karaca, M. (2006). *Metin türleri ve anlam bilgisi*. Pegem.
- Karatay, H. (2011). Metin türlerine göre yazma becerileri ve metin oluşturma süreci. *Türkçe Öğretimi El Kitabı*, 2, 353–376.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Sever, S. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Anı.
- Öztürk, A. (2005). *Metin kuramı ve uygulamaları*. Ege Üniversitesi.
- Öztürk, B. & Karakuş, M. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine göre değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10(2), 155–178.
- Sever, S. (2013). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem.
- TDK. (2010). *Metin. Büyük Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Tomlinson, B. (2011). *Materials development in language teaching*. Cambridge University.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. b.). Seçkin.
- Yörük, M. (2011). *Metin ve metinlerarası ilişkiler*. Bilgi.
- Yücel, Ç. (2016). Çocuk edebiyatı eserlerinin eğitsel işlevleri. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 297–311.

Extended Summary

Language serves as a fundamental tool in the emotional, cognitive, and social development of individuals. It is not only a means of communication but also a carrier of culture, thought, and identity. In language education, textbooks and the texts within them are considered essential tools for fostering language skills and cultural awareness. The selection of texts for language textbooks directly impacts students' development in areas such as meaning-making, cultural transmission, communication, and critical thinking. Therefore, careful consideration must be given to the nature, content, and purpose of the texts included in educational materials.

In the field of language teaching, two main categories of texts are recognized: fictional (literary) texts and instructional (informative) texts. Fictional texts are narrative-based and structured around events, aiming to convey messages indirectly through characters, plots, and events. They appeal to readers' emotions and imagination, contributing to their aesthetic appreciation and empathy development. Instructional texts, on the other hand, are designed to convey information, ideas, or explanations directly, often with the purpose of educating or informing the reader. They are generally expository and are expected to promote critical thinking and knowledge acquisition.

In Turkish language education, textbook texts serve multiple purposes beyond language acquisition. They aim to develop linguistic awareness, emotional intelligence, cultural sensitivity, and social values in students. The selection of these texts is crucial, as it determines how effectively these educational objectives are met. Analysing the characteristics of texts used in Turkish language textbooks provides insight into their educational suitability and effectiveness. This study focuses on examining selected fictional and instructional texts from 7th and 8th-grade Turkish textbooks in terms of their adherence to specific textual criteria. Through comparative analysis, the study aims to describe and evaluate the functional features of these texts within the context of language teaching. This research adopted a qualitative approach, specifically utilizing document analysis, to systematically examine the textual qualities of selected textbook materials. Document analysis is appropriate for studies involving the detailed review of existing texts, allowing for a structured evaluation of content, organization, and educational value.

The study was conducted on four texts selected from the Turkish textbooks prepared by the Ministry of National Education (MEB) for 7th and 8th-grade students in secondary schools and Imam Hatip secondary schools for the 2023–2024 academic year. The selection criteria focused on ensuring a balanced representation of both fictional and instructional texts.

“Eskici” explores profound themes such as exile, language loss, and cultural alienation. The narrative is built around Hasan’s emotionally charged encounter with a junk dealer, which serves as a catalyst for a reflective journey into his past and identity. Hasan is depicted as a character grappling

with a sense of displacement and loss of belonging. The junk dealer functions symbolically, evoking memories and emotions tied to language and culture. The text is characterized by its simple yet evocative language, enriched with vivid descriptions that enhance emotional depth. The narrative structure employs time transitions effectively, adding layers of meaning and complexity. The use of space mirrors Hasan's internal journey, creating a parallel between the physical and emotional landscapes.

"Kaşığı" focuses on moral themes such as regret, conscience, and honesty. Structured chronologically, the story centres on the inner transformation of the protagonist, who confronts the consequences of his actions. The conflict between the narrator and his brother Hasan intensifies the narrative tension and highlights ethical dilemmas. The story's language is straightforward and natural, effectively conveying events from a child's perspective, which adds authenticity and emotional resonance. Time and space elements are intricately woven into the narrative, supporting character development and thematic exploration.

The instructional texts "Dost Acı Söylemeli" (7th grade) and "İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine" (8th grade) were analysed concerning their informative qualities.

"Dost Acı Söylemeli" discusses the importance of honesty and constructive criticism in friendships. The text resonates with real-life social experiences, making it relatable and authentic. In terms of context and perspective, the author adopts an ethical stance, emphasizing the responsibilities within friendships and the interplay between individual and societal values. The language is clear, concise, and accessible, suitable for the intended educational purpose. The organizational structure is coherent, with well-defined sections—introduction, development, and conclusion—facilitating comprehension and retention of key ideas. The text meets the essential criteria for instructional writing, presenting its message in a straightforward and systematic manner.

"İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine" explores the psychological and sociological aspects of optimism and pessimism. The text presents concepts grounded in life experiences and scientific observations, contributing to its authenticity. The author's perspective provides intellectual guidance by comparing the two attitudes in relation to individual and societal dynamics. The narrative style is explanatory, maintaining clarity and simplicity appropriate for didactic purposes. The organizational format includes a logical progression of ideas, beginning with concept introduction, followed by detailed analysis, and concluding with summarizing reflections. The text adheres to the basic qualities required of educational materials, promoting both understanding and critical reflection.

The comparative analysis of two fictional and two instructional texts revealed significant differences in their contribution to students' educational development.

Fictional texts, particularly “Eskici” and “Kaşağı,” were found to be effective in fostering students' literary appreciation, emotional intelligence, and language awareness. Their narrative richness, emotional depth, and character complexity engage students, encouraging empathy and critical thinking. These texts align well with students' developmental stages, offering meaningful learning experiences beyond mere entertainment.

On the other hand, instructional texts like “Dost Acı Söylemeli” and “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine” were predominantly didactic and sometimes failed to fully resonate with students due to their abstract nature and formal language. Although structurally sound and informative, these texts lacked the engagement potential seen in fictional narratives. Their heavy reliance on abstract concepts may limit their impact, particularly among younger students who benefit more from concrete examples and relatable content.

The study underscores that textbook texts should serve not only to convey information but also to support students' cognitive, emotional, and social development. The findings emphasize the importance of selecting texts that are pedagogically appropriate in terms of both content and form.

Fictional texts are particularly valuable in promoting aesthetic sensitivity, empathy, and language skills. “Eskici” and “Kaşağı” exemplify how narrative depth and emotional resonance can capture students' interest and facilitate meaningful learning. Their inclusion in textbooks supports the holistic development of students, extending beyond linguistic competence to foster critical thinking and cultural awareness.

Conversely, the limited appeal of instructional texts highlights the need for careful content selection. Abstract and overly formal texts may not meet the developmental needs of students, reducing their educational effectiveness. Instructional materials should strive for clarity, concreteness, and relevance, ensuring they are accessible and engaging for the target age group.

Text selection for textbooks should be guided by considerations of students' age, interests, and developmental levels. Fictional texts should be given greater prominence due to their proven benefits in language and personal development. Instructional texts must balance their informative purpose with the need to stimulate critical thinking and engagement.

In conclusion, text selection processes must take into account not only content but also narrative style, conceptual density, vocabulary, and language level. Achieving a balance between learning outcomes and student engagement is essential for maximizing the impact of textbook materials in Turkish language education.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmaya birinci yazar %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.